

YEREL KALKINMADA BİLİM MERKEZLERİNİN ROLÜ VE BOLU'DA GASTRONOMİ TEMALİ BİR BİLİM MERKEZİ TASARIMI¹

THE ROLE OF SCIENCE CENTERS IN LOCAL DEVELOPMENT AND DESIGN OF A SCIENCE CENTER WITH A GASTRONOMY THEME IN BOLU

Nail HOŐCAN²

Öz

Bu çalışmada yerel kalkınmada bilim merkezlerinin rolü ile ilgili nitel bir araştırma yapılmış ve Bolu'da gastronomi temalı bir bilim merkezi tasarımı gerekliliği incelenmiştir. Sayıları gün geçtikçe artan bilim merkezleri yüksek ziyaretçi sayılarıyla kentler üzerinde bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik etkileri bulunmaktadır. Özellikle ziyaretçilerin sayısı ve yaptıkları harcamalar, kentler için önemli bir gelir kaynağı oluşturmakta ve istihdam etkisi yaratmaktadır. Bilim merkezindeki faaliyetler ve ziyaretçi kitlesi medyanın da ilgisini artırıp, kentin poplrliğine katkı sağlamaktadır. Bireylere ve topluma sağladığı katkılarının ise, uzun vadede yenilikleri, buluşları ve kalkınmayı beraberinde getirme potansiyeli vardır. Tarihten gelen önemli bir kültürel mirası aşçılık olan Bolu'nun son dönemde kazandığı ekonomik ve politik ivmeyle birlikte gastronomi temalı bir bilim merkezi tasarımı yerel kalkınmada özgün bir yapı olabileceği ortaya çıkmaktadır. Mevcut değerlerine ek olarak, yeni açılacak gastronomi temalı bir bilim merkezinin Bolu'nun yerel kalkınmasına önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Türkiye'de ilk uygulanacak tematik yaklaşım ile odağında temel fizyolojik ihtiyaç olan "yeme-içme"nin bulunduğu gastronomiye ziyaretçilerin ilgi ve meraklarının artırılması hedeflenmektedir. Bu alışma, bilim merkezlerini ve bilim merkezlerinin çevrelerine sağlayacağı olanakları literatür taramasıyla ortaya koyarken, aynı zamanda Bolu'nun yerel kalkınmasına katkılarını da değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel kalkınma, Bilim merkezi, Gastronomi

JEL Sınıflaması: O18, O14, L89

Abstract

In this study, a qualitative research on the role of science centers in local development was made and the necessity of designing a Gastronomy Themed Science Center in Bolu was examined. The number of science centers has been continuously increasing in the world and with their high number of visitors; they have individual, social, political and economic impacts on the cities. Substantially the large numbers of visitors and their expenditures have an important income impact on cities. Activities and a high number of visitors at the science centers increase the interest of the media and contribute to the popularity of the city. Its individual and social impacts have the potential to bring innovations and development in the long run. With the recent economic and political impetus gained by Bolu, which is an important cultural heritage of history, the gastronomy-themed science center design can be a unique structure in local development. In addition to its existing values, it is envisaged that a gastronomy-themed science center to be opened will make an important contribution to the local development of Bolu. With the first implementation of a thematic approach in Turkey, it is aimed to increase the interest and curiosity of visitors to gastronomy where the basic physiological needs in focus are the "eating and drinking". While this study presents the opportunities that will be provided to science centers and its environment by literature review, it also evaluates the contributions to the local development of Bolu.

Keywords: Local Development, Science Center, Gastronomy

JEL Classification: O18, O14, L89

¹ Bu alışma, zeti 18-19 Ekim 2018 Bolu'da dzenlenen YEKAS '18 Yerel Kalkınma Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuş ve bildiri kitapçığında yer almış tam metnin geliştirilmiş halidir.

² Öğr. Gör. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mudurnu Meslek Yüksekokulu, e:posta: nailhoscan@ibu.edu.tr

Giriş

Küresel gelişmelere bağlı olarak artan rekabet koşullarında kentler, kendilerini benzer diğer kentlerden farklılaştırmaya ve böylece daha fazla tercih edilebilir olmaya çalışmaktadır (Richards & Wilson, 2004, s. 1931). Bölgesel rekabet üstünlüğü sağlama, kurumsal gelişim, inovasyon yetilerini geliştirerek teknolojik değişimden faydalanma ve bölgesel işbirliğini artırma kapsamında yürütülen bölgesel kalkınma çalışmalarının, bölgesel inovasyon sistemiyle desteklenmesi gerekmektedir (Aybarç, 2018, s. 589).

Bölgesel inovasyon sisteminde (Durgut, 2007, s. 10-11);

- Arz tarafında, araştırmacılar, üniversiteler, bilim merkezleri, ... vb inovasyon için gerekli bilgiyi üretenler;
- Talep tarafında, işletmeler, sanayi, inovasyon yararlanıcısı piyasalar gibi temel olarak bilimsel ve teknolojik çıktıyı kullananlar ve
- İnovasyon destek kuruluşları, düzenleyici kuruluşlar, finansman kurumları gibi arz ve talep tarafları arasında köprü görevi olan araçlar yer almaktadır.

Ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla bölgesel ve yerel inovasyon sistemi çerçevesinde geliştirilecek projelerin bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik etkileri de önem arz etmektedir.

Batı Karadeniz Bölgesi'nin sahip olduğu topografik yapı, bölgenin endüstrileşmesini olumsuz yönde etkileyici niteliktedir. Bu nedenle bölgenin ekonomik geleceğinin belirlenmesinde hizmetler sektörünün rolünün daha fazla olması adeta bir zorunluluk arz etmektedir. Hizmetler sektörü içinde de ağırlıklı payı eğitim, ticaret ve turizm sektörleri almalıdır (Berber, 2005, s. 9-10). Batı Karadeniz'de yer alan Bolu'nun kentsel gelişimini uyarmak, daha fazla yatırımcıyı ve ziyaretçiyi çekebilmek için eğitim, ticaret ve turizm alanında inovatif çözümler ve projeler geliştirilmelidir. Kent kimliği ve kültürüyle bütünleşebilecek bir bilim merkezinin kurulması inovatif projelerden biri olabilir.

Dünyada giderek daha da popüler hale gelen, ziyaretçilerine bilimi deneyimleme olanağı tanıyan, eğitim ve eğlencenin bir arada bulunduğu bilim merkezleri, yüksek ziyaretçi sayılarıyla kentler üzerinde büyük etkileri vardır. Özellikle ziyaretçilerin sayısı ve yaptıkları harcamalar, kent için önemli bir gelir kaynağı oluşturmakta ve istihdam etkisi yaratmaktadır. Bilim merkezindeki faaliyetler ve ziyaretçiler medyanın da ilgisini artırıp, kentin popülerliğine katkı sağlamaktadır (Görkemli & Solmaz, 2012, s. 98). Bilim merkezleri, sadece içerikleriyle değil, mimarileriyle, yeşil alanları ve kullanım amaçlarının çeşitliliğiyle de çekim merkezi olma özelliği taşımaktadır. Her ne kadar turizm amacıyla kurulmuş olmasalar da, iyi kurgulanmış ve kendini yenileyen bilim merkezleri, buldukları kentin kimliğiyle bütünleşerek kentin turizm talebini artırmaktadır.

Bu çalışmada yerel kalkınmada bilim merkezlerinin rolüyle ilgili ilgili nitel araştırma yapılmış ve Bolu'da gastronomi temalı bir bilim merkezi tasarımının gerekliliği incelenmiştir.

1. Bir Kavram Olarak Bilim Merkezi

Bilim merkezleri, farklı yaş gruplarından ve farklı birikime sahip bireyleri bilimle buluşturarak, bilim ve teknolojiyi toplum için anlaşılır ve ulaşılır bir hale getirmeyi, bilim ve teknolojinin önemini toplum gözünde artırmayı amaçlayan; deneysel ve uygulamalı etkinlikler içeren, ziyaretçilerini denemeye ve keşfetmeye teşvik eden; kamu yararı gözetken, kâr elde etmek amacıyla kurulmayan, kamu ya da özel sektör kaynakları ile finanse edilen merkezlerdir (TÜBİTAK, 2016).

Bilim merkezleri, tüm yaş gruplarından, kültür ve, eğitim düzeyinden insanlara hitap etmekte, onların merakını gidermekte, sorularına yanıt vermekte, deneylere aktif olarak katılmalarını sağlamakta ve diğerlerine neler öğrendiğini açıklamasına olanak vermektedir (Görkemli & Solmaz, 2012, s. 98). Bilim merkezleri, kısaca bilimi daha popüler hale getirebilmek için, uzman olmayan kişilere tanıtmaya çalışan merkezlerdir (Persson, 2000, s. 9) ve herkese açık bir okul kimliğine bürünmüştür. Kişiyi istediği konuya eğilmekte özgür bırakmakta ve araştırma bilinci kazandırmaktadır. Bilim merkezlerinin hedeflediği yaygın eğitim olduğu için yediden yetmişe seslenecek sergi birimleri eğlenceli, albenili, sıcakkanlı ve katılıma davet eden bir tarzda yapılandırılır (Feza Gürsey Bilim Merkezi, 2017).

Bilim Merkezlerine ait teorik fikirlerin kökleri, bilim tarihinin kilometre taşları Francis Bacon, Rene Descartes, Gottfried Leibniz ve Benjamin Franklin gibi bilim adamlarının kitaplarında ve makalelerinde bulunmaktadır (Arıoğlu, 1998, s. 3). Özellikle endüstri devriminden sonra, insanlar kullandıkları araçların mantığını kavramak istediler. Bu amaçla, ilk uygulama örnekleri, müze anlamında olmak üzere İngiltere, ABD, Almanya ve

Fransa'da 19 yy'ın ilk yarısından sonra halkın hizmetine sunulmaya başlanmıştır. Bu süreçte, bir bilim ve siyaset adamı olan J. Stuart Mill, bilim ve metodolojisinin deneye dayalı olduğunu, eğer amaç gerçekten kişiye bilimsel ve teknolojik mantığı kavratmaksa, bunun yolunun ziyaretçiyi izleyici olmaktan çıkarıp, katılımcı hale dönüştürmek olduğunu, bunun da ancak bu yönde tasarlanmış sergilerle sağlanabileceğini savunmuştur. O zamana kadar durağan bir vitrin arkası sergilemesini benimseyen müzeler, bu görüşten etkilenecek galerilerinde yeni anlayış doğrultusunda hazırlanan sergilere yer vermeye başlamışlardır. Sözü edilen etkiler 20. yy'ın başlarında dünyada bir "*Bilim Merkezi / Science Centre*" kavramını ortaya çıkarmıştır (Feza Gürsey Bilim Merkezi, 2017). Bilim merkezleri tarihinde kilometre taşı anlamında girişimler Tablo 1'deki gibi sıralanabilir;

Tablo 1: Bilim Merkezleri Tarihinde Önemli Kilometre Taşları

Kuruluş	Bulunduğu Kent	Açılış Tarihi	Önemi
South Kensington Bilim Müzesi	Londra	1857	Halk için bilim teorileri ilk kez açıklanmıştır
Smitsonian Milli Müzesi	Washington DC	1860	İlk defa teknoloji ve sanat birlikte sergilenmiştir
Deutsch Museum	Münih	1921	İlk interaktif gösteriler burada sunulmuştur
Ford Müzesi	Detroit	1929	Keşifler - icatlar teknoloji tarihi içinde sergilenmiştir
Bilim ve Endüstri Müzesi	Chicago	1933	Çok sayıda interaktif gösteri halka sunulmuştur
Exploratorium	San Francisco	1969	İlk modern bilim merkezi olmuştur
La Cité Bilim Merkezi	Paris	1987	En büyük bilim merkezi olmuştur
Heureka Bilim Merkezi	Helsinki	1989	Sosyal bilimlerle ilgili interaktif gösteri birimleri de halka sunulmuştur
New Metropolis	Amsterdam	1997	21. yy için bir bilim merkezi prototipi olarak kabul edilmiştir

Kaynak: Zana, 2005, s. 2-5; Arıoğlu, 1998, s. 3'den uyarlanmıştır

Birçok bilim müzesinin 20. yy'ın başında kurulmasında büyük dünya sergilerinin de önemli etkisi olmuştur. 20. yy'ın başından itibaren müzelerde, fizik, matematik gibi temel bilimlere ait gösteriler ve gelişen teknolojilerin temel kavramları da sergilenmeye başlamıştır. Bilim müzeleri, 2000'li yıllardan sonra tamamen bilim merkezlerine dönüşmüşlerdir. Yeni yapılanlar ise çağın bilim merkezi anlayışına uygun olarak yapılmaktadır (Arıoğlu, 1998, s. 3).

Dünyada yaklaşık 3000 bilim merkezi, her yıl 300 milyonun üzerinde ziyaretçi çekmektedir. Bu bilim merkezleri kendi bölgelerinde gelişmelerini sürdürmelerinin yanı sıra gezici sergilerle de eğitimi ülkenin geneline yaymaktadırlar (TÜBİTAK, 2016).

Bilim Merkezleri içeriklerine göre üç grupta sınıflandırılır (Aydiner, 2018):

- **Kapsamlı Bilim Merkezleri:** Farklı alanlara yönelik birçok deney düzeneği içeren merkezlerdir.
- **Uzman (Tematik) Bilim Merkezleri:** Belirli bir konu alanına (astronomi, tıp, sanayi...) yönelik olarak hizmet eden merkezlerdir.
- **Sınırlı Merkezler:** Az sayıda deney düzeneği ile hazırlanan merkezlerdir.

Bilim merkezlerinde, konsepte göre etkileşimli sergiler, atölyeler, laboratuvarlar ve planetaryumdan oluşmaktadır. Ayrıca dinlenme mekânları ve hediyelik eşya mağazaları da bulunmaktadır.

İyi kurgulanmış bilim merkezleri (TÜBİTAK, 2016):

- Farklı bilim dallarının konu edildiği etkileşimli sergilerin yanı sıra eğitim programları, etkinlikler gibi destekleyici diğer unsurları içerir,
- Bilimsel kavram ve süreçleri farklı yaşta bireylerin anlayabileceği ve farklı duylara hitap edecek biçimde sunarak hedef kitlenin bilimi sevmesini, bilime olan merakının artmasını sağlamayı hedefler,
- Düşünen, gözlemleyen, sorgulayan, araştıran, veri ve bilgiye dayalı kararlar veren bireylerin topluma kazandırılmasını hedefler,
- Günlük olaylara bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşabilme yönünde bir ufuk açar; bilimin yalnızca karmaşık denklemlerden oluşmadığını, çevremizde geçen her olayın bilimsel bir açıklamasının olduğunu vurgular,

- Sergilerinin ve etkinliklerinin, bilimsel bir konuyu ziyaretçilere bir ders kitabı gibi bütünüyle anlatması beklenmez, konuyla ilgili merak uyandırması amaçlanır,
- Bilimle uğraşmanın sanıldığı gibi sıkıcı ve zor değil, aksine eğlenceli ve zevkli olduğunu hissettirir,
- Özellikle küçük yaşta ziyaretçilerin kendi başlarına karar verebilen, sorumluluk sahibi bireyler olmalarına katkı sağlar,
- Güncel bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip eden bireylerin yetişmesine katkıda bulunur,
- Sergileri, öğretim programları ile ilişkili olabilir, ancak öğretim programları ile tamamıyla örtüşme zorunluluğu yoktur,
- Öğretmenlere yönelik özel eğitim programları ve etkinlikleri de içerir,
- Sergilerinde sanatsal öğelere yer verilebilir, ancak bilim merkezlerinin ve müzelerin farklı özelliklere sahip olan kurumlar olduğu düşünülerek kurgulanmıştır.

1.1. Türkiye’de Bilim Merkezlerinin Kuruluşu

Türkiye’de değişik kurum ve kuruluşlar tarafından kurulmuş bilim merkezleri bulunmaktadır. Türkiye'nin ilk bilim merkezi olan Feza Gürsey Bilim Merkezi; Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin eğitime katkı hedefleri doğrultusunda 1993'te kurulmuştur. TÜBİTAK'ın ilk destek verdiği bilim merkezi olan Konya Bilim Merkezi ise 2014'te hizmete sunulmuştur.

TÜBİTAK, bilim merkezlerinin toplumumuzda bilim kültürünü yaygınlaştırmak için son derece kritik bir rol üstleneceği öngörüsünden yola çıkarak, Türkiye’de de bu merkezlerin kurulmasını ve yıllar içinde sayılarının artırılmasını hedeflemektedir. TÜBİTAK tarafından başlangıçta büyükşehir belediyelerince Bilim merkezlerinin kurulması desteklenmiştir. İl belediyelerinin bilim merkezi kurulması projeleri 4003 TÜBİTAK Bilim ve Toplum Proje Destek Programı kapsamında 2006 yılından itibaren desteklenmeye başlanmıştır. Ayrıca TÜBİTAK Başkanı tarafından uygun görülen hallerde, illerde bulunan valilik, üniversite gibi kamu kurum/kuruluşlarının da bilim merkezi projeleri de desteklenebilmektedir (TÜBİTAK, 2018).

Tablo 2: TÜBİTAK Tarafından Desteklenmiş Bilim Merkezleri

Kurum	Son Durumu
Konya Büyükşehir Belediyesi	Proje sözleşmesi imzalanmıştır.
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	Proje sözleşmesi imzalanmıştır.
Kayseri Büyükşehir Belediyesi	Proje sözleşmesi imzalanmıştır.
Bursa Büyükşehir Belediyesi	Proje sözleşmesi imzalanmıştır.
Elazığ İl Özel İdaresi	Proje sözleşmesi imzalanmıştır.
Sakarya Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.
Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.
Samsun Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.
Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.
Ankara Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Ön protokol imzalanmıştır.

Kaynak: TÜBİTAK 2018

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 23. Toplantısında, özellikle çocukların ve gençlerin bilime olan ilgi ve meraklarını artıracak, teknolojiyi daha doğru kullanmalarını sağlayacak bilim merkezlerinin 2016 yılı itibarıyla tüm büyükşehirlerde, 2023 yılı itibarıyla da tüm illerde kurulmasına yönelik çalışmaların yerel yönetimlerle işbirliği halinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir

1.2. Bolu’da Bir Bilim Merkezi İhtiyacı

Bilim merkezleri bulunduğu bölgeye has özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Böylelikle yerel ziyaretçilerin bilimi kendileriyle özleştirmeleri kolaylaşmakta, yabancı ziyaretçilerin de kentin kimliğiyle ilgili fikir edinebilmeleri sağlanabilmektedir (Görkemli & Solmaz, 2012, s. 99).

Bolu ili, yemek yapmayı bir ata mesleği olarak gören aşçıları ile dünya çapında tarihsel üne sahip bir yerleşim yeridir. Özellikle Mengen İlçesi aşçılığı ile övünen ve bu mesleği kuşaktan kuşağa aktaran insanları ile öne çıkmaktadır. Türkiye’de ve dünya da Mengen isminin duyulmasını sağlayan, ünlü ve maharetli aşçıları olmuştur (Mengen Kaymakamlığı, 1998, s. 44). Türkiye’nin ve dünyanın çeşitli yerlerine aşçı gönderen bir ilçe olan Mengen, kendi kültürünü yine kendine has tarzı ile yaşatmaktadır. Yemek yapımı için seçilen malzemelerden

yemeğin sofraya konuluşuna kadar geçen süredeki her bir evre, ayrı ayrı ve titizlikle üzerine düşülen birçok detaydan oluşmaktadır. Mengen yöresinin yemeğe bu kadar önem vermesinin nedeni yüzyıllardır babadan oğula devam eden aşçılık geleneğinin yaşatılmasından ileri gelmektedir (Arman, 2011, s. 25).

Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama dönemindeki padişahlarından olan ve 1604 yılında tahta çıkan I. Ahmet'in yemek tutkunu olduğu, sarayda bu konuda çeşitli yarışmalar yaptırdığı ve Mengenli ustaları Topkapı Sarayı'na ilk getiren padişah olduğu söylenmektedir (Arman, 2011, s. 25). Aşçılık mesleğinin tarihi, saray mutfağına kadar dayanan Mengen, aşçılık mesleği ve yemek kültürünü kuşaktan kuşağa aktararak geçmişten günümüze kadar koruyarak getirmiştir. Yörede aşçılık kültürü ile yetişen ustalar turizm işletmelerinin mutfaklarının en gözde aşçıları konumundadır. Aşçı olmakla Mengenli olmanın eş değer olarak görülmeye başlandığı günümüzde, ilçenin en önemli geçim ve tanıtım kaynağı "aşçılık" olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğan, 2010, s. 4). Mengen'de aşçılıkla ilgili bilgilere günümüzde il yıllıkları olarak adlandırılan, Osmanlı Döneminde yayınlanan salnamelerde de karşılaşılmaktadır. Mengen halkının yüzde sekseninin İstanbul'da büyük konaklarda ve ticari işletmelerde aşçılık mesleğini icra ettikleri belirtilmektedir (Müstakil Bolu Sancağı Salnâme-i Resmisi, 1918, s. 301; Bolu Mutasarıflığı, 1916, s. 242).

Türkiye 1950 öncesi büyük göç hareketini henüz yaşamamışken büyük kentlerdeki aşçıların % 90'ının Bolulu ya da Mengenli olduğu bilinmektedir (Arman, 2011, s. 25). Bolu göç dalgasından etkilenmiş bir kenttir, özellikle Mengen ilçesindeki göç hareketi daha çok aşçılık olmak üzere gıda sektörüne dayanan ekonomik olaylara bağlı olarak dışarıya göç biçiminde olmaktadır. İlk zamanlar Mengen yöresinin doğu kesiminde yaşayanlar Ankara'ya, batısında yaşayanlar İstanbul'a doğru bir göç hareketi meydana getirmişken, son 1980'lerden sonra turizm bölgelerine doğru da bir hareket yaşanmaktadır (Doğan, 2010, s. 157).³

Gastronomi, yiyecek üretimi ve yiyeceklerin üretildiği araçlar; yiyeceklerin depolanması, taşınması, işlenmesi ve pişirilmesi; yemekler ve usul; yiyeceklerin kimyası, sindirimi ve fizyolojik etkileri; yiyecek seçimleri ve gelenek ve görenekleri ile ilgili farklı disiplinlerle iç içe geçmiş bilim dalı olarak tanımlanabilir (Seyitoğlu & Çalışkan, 2018, s. 524). Görüldüğü gibi, her ne kadar bağımsız bir bilim dalı olarak kabul edilmese de⁴ gastronomi, çok boyutlu bir olgu ve çok disiplinli bir bilimdir. Gastronomi, Türkiye'de üzerinde nadir araştırmalar yapılan bir alandır. Odağında "yeme-içme"nin olduğu gastronomi bilimi herkesin konusudur.

Türkiye'de aşçılık, yemek kültürü ve dolayısıyla gastronomi denilince ilk akla gelen yer olan Bolu'da aşçılık geleneğinin yaşatıldığı, eğitimin ve eğlencenin bir arada olduğu Bolu Gastronomi Bilim Merkezi (BGBM) kurulma gereksinimi vardır (HOŞCAN, GENÇ, & ŞENGÜL, 2016, s. 73-74). Bolu'da aşçılık kültürü ve gastronomi konusunda inovatif çalışma yapmak gerekir çünkü aşçılığın bir gelenek olduğu dünyada tek olan bir yerdir.

2. BGBM'in İşleyişi ve İşlevleri

BGBM'de bilim merkezi olmanın gereği olarak;

Sergiler: gastronomi odaklı belirli bir tema etrafında belirli bir akış şeması izleyen ve bu tema etrafındaki sergi ünitelerinin bir araya gelmesinden oluşan etkileşimli sergiler,⁵

³ YN: Turizm bölgelerine doğru göç hareketinin özellikle 1983'te çıkan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu sonucu artan konaklama işletmelerinde nitelikli aşçı gereksiniminden kaynaklandığı düşünülebilir. NH

⁴ TÜBİTAK'a göre bilim, teknoloji ve yenilik temelinde planlanacak sergi, eğitim programı ve etkinlik konularının belirlenmesinde Frascati Kılavuzu esas alınarak belirlenen aşağıdaki alanlar göz önünde bulundurulmaktadır;

- Doğa bilimleri; matematik ve bilgisayar bilimleri, astronomi ve uzay bilimleri, fizik, kimya, jeoloji, jeofizik, meteoroloji, deniz bilimleri, biyoloji ve genetik,
- Mühendislik ve teknoloji alanları,
- Tıbbi bilimler,
- Tarımsal bilimler; ziraat, ormancılık, bahçecilik ve veterinerlik,
- Sosyal bilimler; psikoloji, ekonomi, eğitim bilimleri, antropoloji, coğrafya, şehir planlaması ve kırsal planlama, yönetim, hukuk, dilbilimi ve sosyoloji,
- Beşeri bilimler; tarih, arkeoloji, felsefe (bilim ve teknoloji tarihi de dahil), sanat tarihi ve müzik bilimi.

Gastronomi, farklı disiplinlerle iç içe geçmiş bilim dalıdır.

⁵ Başlıca sergi temaları beslenme, yeni beslenme teknolojileri, moleküler gastronomi, geleneksel pişirme teknolojileri, aşçılık ve Bolu olarak belirlenebilir.

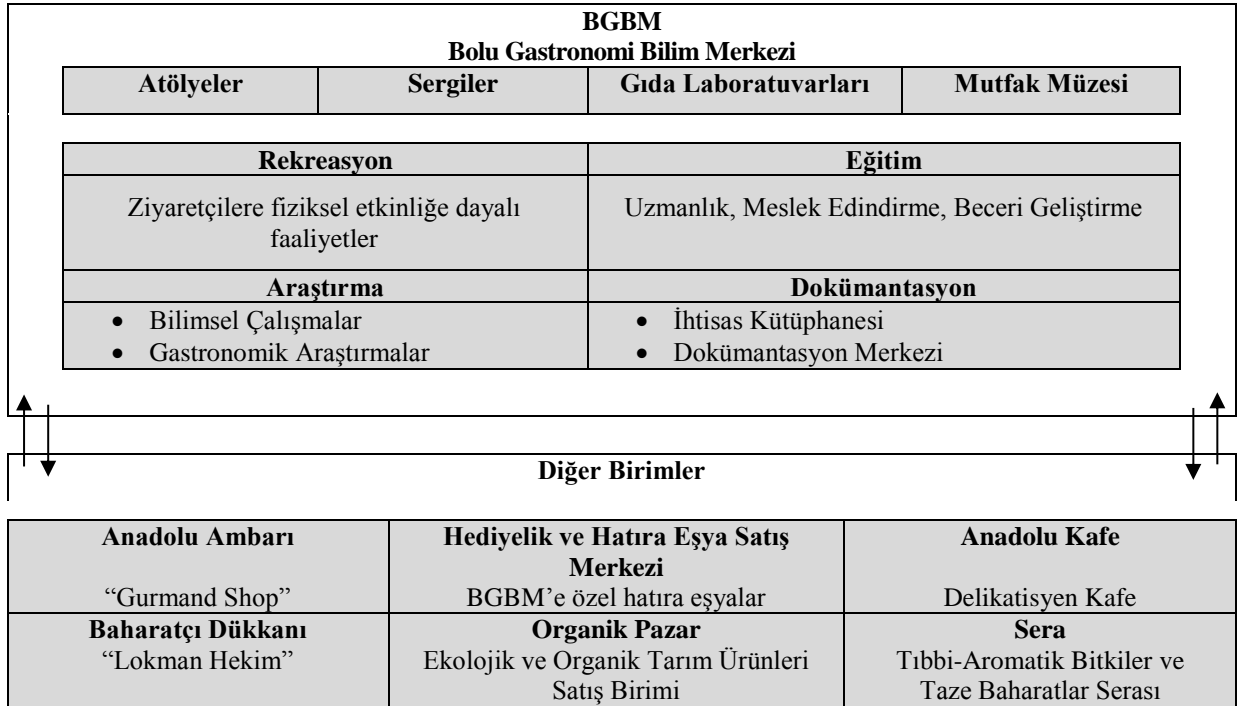
Eğitim programları: Ziyaretçilere gastronomiyle ilgili daha detaylı bilgi verebilecek rehberler eşliğinde yürütülen atölyeler, etkinlikler, deney gösterileri; kısa süreli hobi kursları ayrıca sertifika ve uzmanlık programlarının gerçekleştirileceği eğitim alanları ve laboratuvarlar olacaktır.

BGBM’de ana birimler dışında atölyeler, çok amaçlı toplantı salonları, Anadolu Uygarlıklarına ve Eski Türklerle ait gastronomiyle ilgili parçaların sergileneceği bir müze ve İhtisas kütüphanesi - dokümantasyon merkezinden oluşacaktır.

BGBM’in işlevleri;

- **Rekreasyon:** Kişilere, kamu ve özel kurum ve kuruluşlara fiziksel ve zihinsel etkinliğe dayalı faaliyetler düzenlenmesi,
- **Eğitim:** Fakülte ve yüksekokul mezunlarına “**uzmanlık**” programları; üniversite olanağı yakalayamamış lise mezunlarına “**meslek edindirme**” programları; fakülte, yüksekokul, lise ve ilköğretim mezunlarına “**beceri kazandırma**” ve “**hobi**” programları; programları oluşturan veya tek başına da alınabilen kısa eğitimler (dersler, kurslar, seminerler, çalıştaylar) sunulması,
- **Araştırma:** Türk Mutfağı üzerine araştırma konuları belirlenerek, programlar çerçevesinde üniversitelerin öğretim elemanlarıyla işbirliği yapılması ve yapılan bilimsel çalışmaların bulgularının bilimsel toplantı ve yayınlarla kamuoyuna yansıtılması; talebe göre belli bir alana yönelik veri ve bilgi toplanmasıyla ve uygulamaya yönelik araştırmalar yapılması,
- **Dokümantasyon:** Gastronomi alanında bir ihtisas kütüphanesi oluşturulup geliştirilmesidir.

Şekil 1: BGBM’in İşleyişi

BGBM’de etkinlikler dışında, kuruluş amacını destekleyici başka birimler de olacaktır. Bu birimlerde,

- **Anadolu Ambarı:** Özellikle coğrafi işaretli yöresel gastronomik ürünlerin satışı yapılacak,
- **Anadolu Kafe:** Özgün ve tematik menülerin sunumu, .
- **Baharatçı Dükkanı:** Baharatların ve şifalı bitkilerin satışı,
- **Organik Pazar:** Ekolojik ve organik tarım ürünlerinin satışı
- **Çeşnizar - Aromatik Bitkiler Serası:** Satış da yapılan tıbbi-aromatik bitkiler ve taze baharatlar yetiştirilmesi,
- **Hediyelik ve Hatıra Eşya Satış Merkezi:** Gastronomiyle ilgili teknolojik ürünler eski dönemlerde kullanılan aletlerin replikaları, ilgi çekici kitaplar, CD’ler, bilim merkezine özel el yapımı hatıra eşyalar gibi ürünlerin sunumu yapılacaktır.

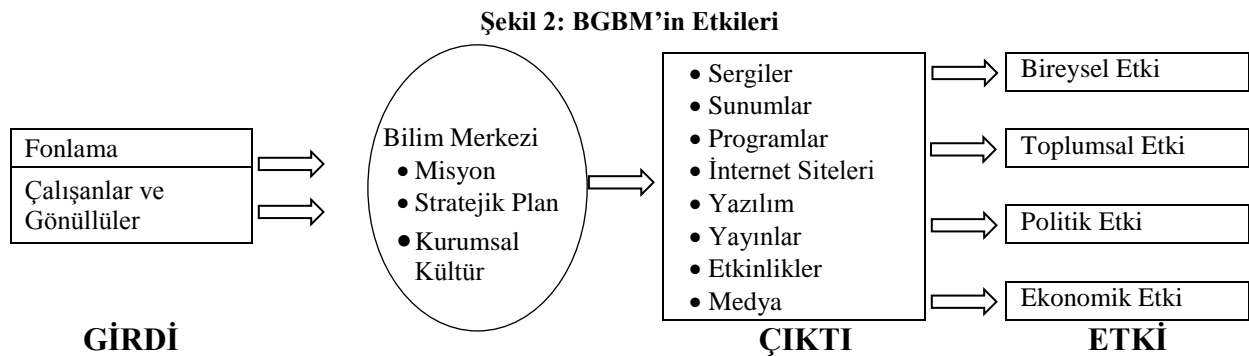
BGBM’de eğitim etkinlikleri dışında popülerlik için;

- Derslerde uygulanan reçetelerden yemek kitaplarının hazırlanması,

- Beyaz eşya ve küçük mutfak aleti satan firmaların kullanıcılarına ödül olarak çalıştaylar (workshoplar) düzenlenmesi,
- Beyaz eşya ve mutfak aletleri kullanım kılavuzuyla beraber verilebilecek yemek kitapçıklarının hazırlanması,
- Beyaz eşya ve küçük mutfak aleti satan firmaların, besin maddeleri üreticilerinin ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların internet sitelerindeki yemek reçeteleri ve gastronomi bilgilerinin sağlanması,
- Mutfak aletleri tanıtımları, yemek çalıştayları (workshopları), televizyon programları.. vb aktivitelerde gereken teknik destek sağlanması gibi başka çalışmalar da yapılabilecektir.

2.1. BGBM'in Etkileri ve Başarı Faktörleri

Bilim Merkezlerinin etkileri bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik olarak dört grupta incelenebilmektedir (Persson, 2000, s. 9-18). Aşağıdaki şemada misyonu, stratejik planı ve kurumsal yapısı olan bilim merkezlerinin, fonlar, personel ve gönüllülerle günlük faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir;

Kaynak: Görkemli & Solmaz, 2012; Garnett, 2002'den Uyarlanmıştır

Bilim merkezinden sağlanan bir dizi çıktı (sergiler, programlar, medya, basım, vb.) bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik olmak üzere bir dizi etki ortaya çıkarmaktadır. BGBM'in Bolu'ya bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik etkileri aşağıdaki tablodaki gibi sıralanabilir,

Tablo 3: BGBM'in Bireysel, Toplumsal, Politik ve Ekonomik Etkileri

<p>BGBM'in bireysel etkileri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bilim ve sanat olarak gastronominin öğrenimi, • Tüketim ve beslenme alışkanlıklarının değişmesi, • Toplum içi davranışların değişmesi, • Gastronomi alanında meslek seçimi ve kariyer yönü belirleme, • Mesleki uzmanlıkta gelişim ve • Kişisel eğlence düzeyinde değerlendirilebilir. 	<p>BGBM'in sosyal etkileri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal boş vakit değerlendirme faaliyetleri, • Gençlere istihdam sağlama, • Gönüllü yerel oluşumlar, • Toplum içinde iletişimin-etkileşimin artması, • Yeni sosyal ağlar kurulması, • Kentsel gelişim - çevresel restorasyon ve • Altyapı başlıkları altında değerlendirilebilir
<p>BGBM'in politik etkileri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ziyaretçilerin çokluğundan dolayı arazi kullanım biçiminin ve kent planını etkilenmesi, • Kentsel gelişim planlarında bir odak noktası olması, • Bolunun tanınırlığının artması, • Bolunun bir marka kent haline gelmesi başlıkları altında değerlendirilebilir. 	<p>BGBM'in ekonomik etkileri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daha çok ziyaretçilerden Bolu'ya sağlanan gelir, • Yerel - bölgesel - uluslararası düzeyde turizmin gelişmesi, • Operasyonel harcamalarla Bolu'daki ticarete ve istihdamda artış başlıkları altında değerlendirilebilir.

Kaynak: Görkemli & Solmaz, 2012, s. 102-103; Garnett, 2002, s. 2; Persson, 2000, s. 9-17; www.science-centers.org.uk'den uyarlanmıştır.

BGBM'nin, Tablo 3'ten görülen bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik etkilerinin dışında, uzun vadede yenilikleri, buluşları ve kalkınmayı beraberinde getirme potansiyeli de vardır.

BGBM'in öncelikli başarı faktörleri;

- Türkiye’de aşçılık ve yemek kültürü denilince Mengen’le birlikte Bolu’nun akla gelmesi,
- Bolu’nun imaj ve tanınırlık açısından coğrafi konumu itibariyle sık uğranır, bilinir, görünür bir nokta olması,
- Bolu ve çevresinde bulunan doğal güzelliklerden dolayı yoğun turist olması,
- BGBM’in bir rekreasyon merkezi gibi, tarihsel ve kültürel mirasın korunup geliştirilmesini ve tanıtılmasını sağlayabileceği; iç ve dış turizm için özendirici çalışmaların yapılabileceği bunun kısa sürede geri dönüşünün olabileceği,
- Türkiye genelinde çalışan Mengenli aşçıların gönüllü birer elçi olarak hizmet edebilecekleri,
- Gastronomi ve aşçılık alanının popüler hale gelmesi,
- Formal ve birebir uygulamalı (hands on) yemek eğitiminin verildiği programlar olarak projelendirilmesi,
- Profesyonelce yürütülecek halkla ilişkiler faaliyetlerinin geri dönüşünün avantajlarının olmasıdır.

3. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bolu’da bir bilim merkezi olarak aşçılık kültürü ve gastronomi konusunda inovatif çalışmaların yapıldığı, eğitimin ve eğlencenin bir arada olduğu bir merkez kurulma gereksinimi vardır. Bolu, aşçılığın bir gelenek olduğu dünyada tek olan bir yerdir. Gastronomi temalı bir bilim merkezinin kuruluşu için Bolu’da hem gerekli potansiyel hem de teknik ve sosyal alt yapı fazlasıyla bulunmaktadır. Gastronomi temalı bir bilim merkezi kurulmasının bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik etkilerinin Bolu’ya çok şey katabileceği, uzun vadede yenilikleri, buluşları ve kalkınmayı beraberinde getirebileceği öngörülebilir.

TÜBİTAK tarafından başlangıçta büyükşehir belediyelerince Bilim merkezlerinin kurulması desteklenmiştir. İl belediyelerinin bilim merkezi kurulması projeleri 4003 kodlu TÜBİTAK Bilim ve Toplum Proje Destek Programı kapsamında 2006 yılından itibaren desteklenmeye başlanmıştır. Ayrıca TÜBİTAK Başkanı tarafından uygun görülen hallerde, valilik, üniversite gibi kamu kurum/kuruluşlarının da bilim merkezi projeleri de desteklenebilmektedir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 23. Toplantısında, bilim merkezlerinin 2023 yılı itibariyle tüm illerde kurulmasına yönelik çalışmaların yerel yönetimlerle işbirliği halinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Dolayısıyla bu bilim merkezinin finansmanı çok kolay biçimde sağlanabilecektir.

Sonuç olarak, Bolu’da gastronomi temalı bir bilim merkezi, dünyada ilk ve tek olacak, Bolu’nun yükseköğretim geçmişiyle beraber Bolu’nun yerel kalkınmasını sağlayacak ve Bolu’nun bir marka kent haline dönüşmesine yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- ARIOĞLU, E. (1998, 4 25). *Bilim Merkezi Vakfı*. 12 12, 2018 tarihinde <http://www.arioglu.net/>: <http://www.arioglu.net/bildiriler/BilimMerkeziVakfi1.pdf> adresinden alındı
- ARMAN, A. (2011). *Türk Mutfak Kültürü Tanıtım Sorunu: Mengen Mutfağı Örneği*. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- AYBARÇ, S. (2018). Bölgesel kalkınma dinamikleri: Üniversite-sanayi işbirliği stratejileri. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 581-593.
- AYDINER, K. (2018, 09 25). *Politik Akademi*. 10 01, 2018 tarihinde Bilim Merkezleri, Türkiye’de Bilim Merkezi Kavramının Doğuşu Ve Gelişimi: <http://politikakademi.org/2018/09/bilim-merkezleri-turkiyede-bilim-merkezi-kavraminin-dogusu-ve-gelisimi/> adresinden alındı
- BERBER, M. (2005, 04 06). *Karadeniz Bölgesi’nde Eğitim Planlaması: Entegre Üniversite Sistemi*. (KTÜ, Dü.) 11 15, 2018 tarihinde www.metinberber.com: www.metinberber.com/kullanici_dosyalari/file/4.doc adresinden alındı
- Bolu Mutasarrıflığı. (1916). *Müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi*. (H. Birgören, Dü.) Bolu: Bolu Belediyesi, Bolu Araştırmaları Merkezi.
- Bolu Mutasarrıflığı. (1918). *Müstakil Bolu Sancağı Salnâme-i Resmîsi*. (H. Birgören, Dü.) Bolu: Bolu Belediyesi, Bolu Araştırmaları Merkezi.
- DOĞAN, M. (2010). *Mengen Havzasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- DURGUT, M. (2007). Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Bölgesel İnovasyon Sistemi Çerçevesi. *Erciyes Üniversitesi Kayseri Bilgi ve Araştırma Merkezi Sempozyumu: Ortaklık Esaslı Üniversite Sanayi İşbirliği (ÜSİ) ve Kentsel Yenilik (İnovasyon) Sisteminin Altyapısı*, (s. 19-21). Kayseri.
- Feza Gürsey Bilim Merkezi. (2018, 11 20). *Feza Gürsey Bilim Merkezi Hakkımızda*. 11 20, 2018 tarihinde Feza Gürsey Bilim Merkezi Hakkımızda: <http://www.fezagurseybilimmerkezi.com/Hakkında> adresinden alındı
- GARNETT, R. (2002). *The impact of science centers/museums on their surrounding communities: summary report*. Arlington: National Science Foundation (NSF).
- GÖRKEMLİ, H. N., & Solmaz, B. (2012). Bilim Merkezlerinin Kent Markalaşmasındaki Rolü ve Konya Örneği. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve araştırma Dergisi*(34), 98-109.
- HOŞCAN, Nail; GENÇ, Koray; ŞENGÜL, Serkan, (2016). "Bolu Kent Markası Oluşturma Sürecinde Aşçılık Kültürü ve Gastronomi Turizminin Önemi: BOLGAMER Önerisi" *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*", (0), 52-76.
- Mengen Kaymakamlığı. (1998). *Aşçılar Diyarı Mengen*. Bolu: Mengen Köylere Hizmet Götürme Birliği.
- PERSSON, P.-E. (2000). Community impact of science centers: Is there any? *Curator: The Museum Journal*, 43(1), 9-17.
- RICHARDS, G., & WILSON, J. (2004). The Impact of Cultural Events on City Image: Rotterdam, Cultural Capital of Europe. *Urban Studies*, 41(10), 1931-1951.
- SEYİTOĞLU, F., & ÇALIŞKAN, O. (2018). Akademik Disiplin Olarak Gastronomi: Kavramsal Bir Çalışma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/ Journal of Travel and Hospitality Management*, 15(3), 523-537.
- TÜBİTAK. (2016, 01 10). *Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu*. 01 10, 2019 tarihinde Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu: <http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilim-ve-toplum/ulusal-destek-programlari/4003/icerik-bilim-merkezi-nedir> adresinden alındı
- ZANA, B. (2005). History of the museums, the mediators and scientific education. *Journal of Science Communication*, 4, 1-6.